ÑAPA. - (DONDERDAG 23 FEBRUARI 1991), P. 5

Profeet in eigen land

Albert Helman over afscheid van Suriname

= door Wim Rutgers =

DE VAN SURINAME afkomstige maar zich kosmopoliet voelende Albert Helman (ps. van Dr Lou Lichtveld, Paramaribo 1903) blijft ondanks zijn inmiddels wel zeer hoge leeftijd op literair gebied nog steeds zeer actief. Nadat hij (opnieuw) van uitgeverij veranderde, publiceerde hij *Verdwenen wereld; verhalen en schetsen uit Suriname* bij In de Knipscheer, dat inmiddels al weer bijna vijftien jaar lang zo veel Antilliaans en Surinaams werk in zijn fonds heeft.

Helman mag zich dan kosmopoliet voelen, in zijn geschriften raakt hij niet los van zijn geboorteland. Met het klimmen der jaren zien we tevens hoe de felle politiek-maatschappelijke kritiek op dat land steeds meer plaats maakt voor een teder-persoonlijke nostalgie. Zoals een ouder wordend mens met vertedering een jeugdliefde idealiseert, omdat ze toch altijd wel een zwak plekje in de persoonlijke gevoelens is blijven innemen.

Verdwenen wereld is chronologisch van opzet. Verdeeld over vier afdelingen vertelt de schrijver allereerst vijf verhalen over de 'autochtonen', waarin Indiaanse paradijslegenden, de botsing met de Spaanse kolonisatoren, en de stammen zoals ze tot een aantal decennia geleden nog 'ongerept' in het binnenland woonden, waar Lichtveld ze als gast van diverse expedities bezocht.

Helman vertelt zijn eigen verhalen vanuit zijn persoonlijke herinneringen, maar doorspekt ze met vertellingen die de Indianen hem op zijn tochten naar het bos deden. Zo draagt dit eerste deel van de bundeling (en later trouwens ook nog wel, maar minder) een sterk oraal karakter, waarin de gesproken en de geschreven letteren elkaar als het ware ontmoeten. Het is bekend hoe Helman zich altijd als verdediger van de Indianen heeft opgeworpen, een bevolkingsgroep die in Suriname nog wel eens vergeten dreigt te raken, 'terwijl het straks al vijfhonderd jaar 1992 is', zoals de slotzin van het boek luidt.

WEGBEREIDERS

Het tweede deel, 'Wegbereiders', bevat opnieuw vijf verhalen, die over andere bevolkingsgroepen gaan, maar vooral over de pioniers die wegen en hoogspanningsleidingen aanleggen door het bos, of het binnenland verkennen en in kaart brengen voor de westerse 'beschavings' invloed. Het Surinaamse binnenland speelt in veel werk van Helman een grote rol.

Daarbij is dan vaak, ook weer in deze bundel, het leidmotief: de botsing tussen westerse, stadse beschaving en het primitieve want nog in oorspronkelijke staat verkerende leven in het binnenland. Met al zijn westerse bagage en cosmopolitisme voelt Helman zich in de stad toch als in een westerse goudviskom en kiest vanuit die als benauwend ervaren positie weliswaar niet persoonlijk en permanent voor 'het bos', maar hij voelt zich wel verdediger voor die mensen die er leven met de hun eigen beschaving (en die trouwens nog zijn voorouders zijn bovendien).

De bundel bevat in deze eerste afdelingen veel moois, maar misschien wel het ontroerendste verhaal is dat over de vliegtuigcrash van Fajks en Kappel in het binnenland van Zuid-Suriname, in welk verhaal hoofdpersoon Leo Stuger met zijn helpers de twee lijken in een recordtijd tweehonderd kilometer in een paar korjalen over de talrijke soela's van de Tapanahony naar Stoelmanseiland vervoert, zodat ze bij hun familie in de stad een waardige begrafenis zullen krijgen. De airstrip is nu naar deze Fajks genoemd.

HERINNERINGEN

De laatste twee afdelingen 'stad en ommelanden' en 'wie weet?' bevatten herinneringen aan het persoonlijke leven, zoals jeugdherinneringen en enkele andere aspecten. Het valt me op dat de toon hier verandert en dat ze van 'verhalend' geregeld in 'betogend en beschrijvend' overgaat. Ook de stijl verliest hier duidelijk aan kracht, met soms zelfs nietszeggende stoplappen. Er zijn ook hier nog wel enkele goede fragmenten, maar het geheel is duidelijk minder dan in het begin. Hier duikt ook de zeer kritische Lichtveld nog even weer op, zoals we hem van vroeger kennen.

Helman neemt de complete, kritische afscheidsrede op die hij lang geleden en goed bewaard, op 8 december 1946 in Theater Bellevue uitsprak: let op die datum die nadrukkelijk vermeld wordt. Zijn bundel eindigt hij dan ook met een 'utopiërsdroom' en een soort credo:

'Vooruitzien naar de toekomst, moeten wij. Hopen en blijven hopen, tegen alle misdaad, alle tegenspoed in. En nooit wanhopen, maar waar wij ook zijn, met zijn allen, naar ieders plaats en vermogen, onze uiterste best blijven doen, om eens — de hemel geve dat het gauw moge zijn — de droom van een herleefd Suriname tot werkelijkheid te maken. Dit *blijft* onze taak tot het einde toe'.

Zo blijft kosmopoliet Lodewijk Lichtveld verbonden met het land waar zijn navelstreng begraven ligt. Hij dicht de schrijver Albert Helman daarbij een profetische taak toe, maar we weten hoe het met de profeten in eigen land sinds bijbelse tijden gesteld is.

Eigenlijk is deze bundeling illustratief voor Helmans oeuvre in zijn totaliteit. Zijn boeken (en dan zowel het proza als de poëzie) zijn sterk wisselend van kwaliteit, waarbij het er vaak op lijkt alsof Helman niet durfde te schrappen. Ook in deze verhalen en schetsen staan prachtige stukken, maar de auteur had in de laatste twee afdelingen een strengere keuze moeten maken. Het dan ontstane evenwicht in kwaliteit door de hele bundel heen, zou de eerste twee afdelingen, die ik zonder voorbehoud prachtig vond, nog meer glans gegeven hebben.

Albert Helman: Verdwenen wereld; Verhalen en schetsen uit Suriname. In de Knipscheer, Amsterdam, 1990, 224 pp. I.S.B.N. 90 6265 333 2.

van dorp - eddine n.v.

Voor al Uw boeken en tijdschriften

eddine n.v.
SCHOTTEGATWEG OOST

van dorp -
OTRABANDA

van dorp -
PUNDA

van dorp -
PROMENADE

van dorp - eddine n.v.
HATO

van dorp - eddine n.v.
PRINCESS BEACH HOTEL

van dorp - eddine n.v.
CURAZAO PLAZA HOTEL

van dorp - eddine n.v.
HOLIDAY BEACH HOTEL

van dorp - eddine n.v.
CARIBBEAN HOTEL

van dorp - eddine n.v.
I.T.C.

net even..... iets beter